
OMURGA

EDİTÖR: İBRAHİM ENGİN ŞİMŞEK

© 2017 OMURGA

ISBN: 978-605-9160-53-7

Tüm hakları saklıdır. 5846 ve 2936 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri yasası gereği; bu kitabın basım, yayın ve satış hakları Hipokrat Yayınevi'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz.

Editör

Doç. Dr. İbrahim Engin Şimşek

Yayıncı

Hipokrat Kitabevi

Grafik-Tasarım

Hipokrat Grafik Tasarım

Baskı - Cilt

Sözkesen Matbaacılık

İvedik Organize 1518. Sokak Matsit İş Merkezi No: 2/40

Tel: (0312) 395 21 10 - Yenimahalle / Ankara

Süleyman Sırrı Caddesi
No:16/2 Sıhhiye/ANKARA
Tel: (0312) 433 03 05 - 15
www.hipokratkitabevi.com

Kuzey, Rüzgar, Ece ve Atlas için...
Yolunuz açık olsun...

EDİTÖRÜN ÖNSÖZÜ

Sevgili Okuyucular,

Uzun yıllardır süregelen Türkçe kaynak sıkıntısının son zamanlarda hem akademisyenlerimiz, hem de yayın evlerinin büyük emek ve katkıları sayesinde kısmen de olsa aşılmış durumda olduğunu memnuniyetle gözlemliyorum. Özellikle kaliteli yabancı kaynakların Türk diline kazandırılması ekseninde çoğu gönüllü çalışan (başta editörlerimiz olmak üzere) herkesi gönülden kutluyor ve destekliyorum. Bu süreç içerisinde elinizde tuttuğunuz bu kitap ile küçük bir katkıda bulunduğum orijinal metin ve anadilimizde yazılmış akademik ve klinik metinlere sahip yayınlar da hız kazanmış durumda. Daha öğrencilik yıllarımızda hayalini kurduğumuz Türkçe kaynak ağacının artık olgunlaşmış meyveleri... Bu ağacı diken, büyüten ve bugünlere gelmesini sağlayan tüm büyüklerimi buradan saygı ve minnetle selamlıyorum.

“**OMURGA**” kitabı aşağı-yukarı 2.5 yıllık bir sürede, tasarımsal açıdan öz evrimsel döngüsü içinde kendisini şekillendirmiş, yazarlarını yönlendirmiş bir kitaptır. Aslında yoğun morfolojik bilginin, nasıl klinik hale geldiğinin kısa bir özetidir. Bir sorun ve bunun tedavisini anlatan bir kitap değil konunun kişide temelini oluşturulması ve özünün kavranmasını sağlayacak bir kitaptır. Parça odaklı değil bütüncül ve süregelen bir yaklaşım esaslıdır. Bu kitabı her okuduğumda beni yönlendirdiğini hissetmişimdir. Dolayısı ile saf bilgi sunmanın ötesine geçip sizi bir takım yeni fikirleri deneyimlemeye teşvik edebilir! İşin şakası bir tarafa, yazar ekibimiz için çok önemli bir nokta, okuyuculardan aldığımız geri bildirimler olacaktır. Bu konuda içten desteklerinizi esirgemeyeceğinizi umuyorum.

Her kitap yoğun emektir. Emeğin sınıflaması, karşılaştırması olamaz. Ancak “**OMURGA**” kitabı Türkiye’de oldukça az sayıda kitapta olan bir özelliğe daha sahiptir. Kitap, 300’den fazla sanatsal-grafiksel şekil ve fotoğraf içermektedir. Bu özelliği ile temel morfolojiden seçilmiş manuel tekniklere ve hatta spinal stabilizasyona kadar birçok temel konuya teorik ve klinik bilgiye ek olarak görsel olarak da vurgu yapmaktadır.

Keyif almanız umuduyla...

Doç. Dr. İbrahim Engin ŞİMŞEK

İzmir, 2017

ÖNSÖZ

Bir kitabın yazarı olmak büyük bir girişimdir ve muhtemelen böyle bir girişim tamamlayanların takdirindedir. Yazar sadece doğru bilgiyi sağlamakla kalmayıp aynı zamanda anlaşılır bir biçimde materyali iletmekle yükümlüdür. Önemli bir karıştırıcı faktör, yazarın işe dahil edilmesinden sorumlu olduğu bilgisinin sürekli olarak patlamasıdır. Bu kitabın yazarı Doç. Dr. Engin Şimşek bir öğretici olarak üstün özelliklere sahiptir. Bu kapasitede, başkalarına öğretmekten ve konu için heyecanını paylaşmaktan duyduğu sevgiyi bu kitapla gösterdi. Ancak Engin bunun ötesine geçti. Ayrıca dikkatini ve ilgisini daha çok biyomekanik, ortezler ve ayak eklemine odaklayarak bir bilim adamı olarak katkıda bulunmuştur.

Doç.Dr. Engin Şimşek Hacettepe Üniversitesi'nde başladığı akademik hayatı süresinden beri tanıdığım zeki, çalışkan ve pratik zekası ile birçok işin ve projenin üstesinden gelebilen nadide öğrencilerimden idi. Şimdi ise karşımda çok değerli bir bilim adamı, meslektaşım ve dinamik bir öğretim üyesi var... Doktora yaparken benden aldığı dersler sırasında da yaptığı projeler, dolabımdan gizlice alıp okuduğu kitaplarla bu yolu parlatacağı çok belliydi.

Kinezyoloji; anatomi (yapı), nöro-muskuler fizyoloji (fonksiyon) ve biyomekaniği (canlı sistemlerle ilgili hareket mekaniğini) içermektedir. Yumuşak doku tedavilerinde problemin diğer ekstremiteler ve bölgelerle karşılaştırılmalı değerlendirilmesi ile başlanır. Klinikte çalışan sağlık profesyonelleri için teorik bu bilgileri almak ve özümsemek daha sonra uygulanabilir hale getirmek için herkesin elinin altında olması gereken bir depo bilgi kaynağı burada sizlere sunulmuştur.

Engin sadece fizyoterapistler için değil aynı zamanda diğer disiplinlerden çok sayıda kişi için yararlı bir ders kitabı geliştirmede başarılı olmuştur. Çalışmaları kapsamlı ve okunabilir niteliktedir.

Omurga problemleri biz fizyoterapistler tarafından klinikte çok görülen ve üzerinde uzun süreler uğraşılan, bazen nedenine çareler bulamadığımız problemlerdir. Dinamik, harekete daima açık, hatta ekstremitelerle bağlantılı bir yapı olması nedeniyle karşılaştığı yumuşak doku, kas-iskelet sistemi problemlerini bütüncül anlamak ve konu ile ilgili bağlantılarla değerlendirme, tedavi seçenekleri ve egzersiz programlarının detaylandırılması yapılmalıdır. İşte bu özel kitapta aradıklarınızı derinlemesine bulacaksınız. Kas-iskelet sistemi ile uğraşan sağlık profesyonelleri için aranan mükemmel bir kitap olacağı düşüncesindeyim.

Prof. Dr. Gül BALTACI

Özel Ankara Güven Hastanesi

Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölüm Koordinatörü

Ankara, 2017

ÖNSÖZ

Sevgili Doç. Dr. İbrahim Engin Şimşek'in, lisans eğitiminin ilk günlerinde bilime ve araştırmaya olan merak ve ilgisi ile başlayan bu sürecin, öğretim üyeliği ile alana katkı sağlayacak aşamaya gelmiş olmasından heyecan ve gurur duyuyorum.

Türkçede omurga kelimesi, tedavi olma, iyileşme, dayanıklılık ve sağlık olarak belirtiliyor (İsmet Zeki Eyüpoğlu, Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü, 2004). Son yıllarda yapılan pek çok bilimsel çalışma, alt ve üst ekstremitte fonksiyonları yanında, konuşma, yeme içme, çevreyle iletişim kurabilmek gibi pek çok yaşama dair işlevleri de omurganın önemini ortaya koymaktadır.

Omurga kitabı, karmaşık ve anlaşılması zor bir konuyu, oldukça açık ve anlaşılır şekilde birbirinden güzel şekillerle okuyucuna sunmaktadır. Omurga, günümüzde hala pozitif bilim dışında da ilgi gören bir konu olma özelliğini sürdürüyor. Elinize aldığınız bu kitap, fizyoterapi ve diğer alanlarda, araştırma yapacak, eğitimini sürdürecektir okuyucular için rehber niteliğini içermektedir.

Kitabın dikkat edilmesi gereken diğer önemli yönleri; mesleğe yönelik bu alanda ülkemizde önemli bir açığı kapatmasıdır. Değerli meslektaşlarımızın hastaya yaklaşım veya farklı yeni tedavi yaklaşımlarına yönelik eğitim ve seminerler öncesi temel bilgi yönünden destekleyici niteliği bulunmaktadır.

Kitap, omurga için temel anatomi, ilgili yumuşak doku teknikleri ile spinal stabilizasyon egzersizlerini içermektedir. Konuya ilişkin bilgiler, fizyoterapinin temelinde yer alan anatomi, fizyoloji ve fiziksel bilgileri görsel bilgilerle oldukça başarılı bir şekilde verilmektedir.

Değerli okuyucuların bu kitabı, içeriğinde verilen bilgiler ışığında, araştırmacı ve sorgulayıcı bir bakışla, yeni araştırmalar ve alanla ilgili yeni çalışmalara katkı sağlayacak olması, en büyük dileğimdir.

Prof. Dr. Yavuz YAKUT

Ankara, 23 Mayıs 2017

YAZARLAR

Doç. Dr. İbrahim Engin Şimşek

Dokuz Eylül Üniversitesi
Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksekokulu

Dr. Fzt. Melda Soysal Tomruk

Dokuz Eylül Üniversitesi
Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksekokulu

Uzm. Fzt. Burçin Akçay Bayraktar

Uzm. Fzt. Murat Tomruk

Dokuz Eylül Üniversitesi
Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksekokulu

Uzm. Fzt. Ata Elvan

Dokuz Eylül Üniversitesi
Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksekokulu

ÇİZERLER

Fzt. Tuğba Erkocaoğlu

Uzm. Fzt. Utku Berberoğlu

Hacettepe Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü

İÇİNDEKİLER

Bölüm 1

Omurga ve Genel Özellikleri

Vertebral Kolon	3
İntervertebral Diskler (İvd)	7
Diskal Taşma Nasıl Olur?.....	10
Diskin Farklı Yönlerdeki Yüklenmelere Cevabı	10
Spinal Sinirler	11
Spinal Sinir Kökleri.....	11
Sinüvertebral Sinirler	12
Dorsal Kök Ganglionu	12
Spinal Sinir Kökü ve Dorsal Kök Ganglionu Ağrı Mekanizması	13
Sinir Fonksiyon Kaybı Hiperekstabilite-Ağrı (Kas Zayıflığı, Duyu Kaybı)	14
Hiperekstabilite-Ağrı	14
Spinal Kanal	15
Omurga Kasları	20

Bölüm 2

Servikal Omurga

Servikal Omurga	25
Servikal Bölgenin Kemik Yapıları	25
Atipik Vertebraalar	25
Tipik Servikal Vertebraalar ve Özellikleri	27
Servikal Bölge Eklemleri	27
Üst Servikal Bölge Eklemleri	27
Alt Servikal Bölge (C3-C7) Eklemleri	29
Servikal Bölgenin Ligamentleri	29
Üst Servikal Ligamentler	30
Alt Servikal Ligamentler	32
Spesifik Hareketler Sırasında Ligamentlerin Durumu	34
Servikal İntervertebral Diskler	35
Servikal Eklemlerin Fonksiyonel Yapısı ve Hareketleri	36
Özet Olarak;	38
Servikal Bölge Kasları	39
Birinci Tabaka (En Yüzeysel Tabaka).....	40
İkinci Tabaka.....	40
Üçüncü Tabaka	41
Dördüncü Tabaka	41
Beşinci Tabaka.....	41
Altıncı Tabaka (En Derin Tabaka)	42
Omurganın Küçük Kasları	43
Suboksipital Kaslar	43

Skalen Kaslar	44
Servikal Vertebra'nın Ön Kısımında Yer Alan Kaslar	44
Sternokleidomastoid Kası	45
Platisma	45
Servikal Bölgenin Nöromusküler Kontrolü	45

Bölüm 3

Torakal Omurga

Genel Giriş	53
Kemik Yapılar	54
Torakal Vertebra lar.....	54
Torasik Kafes Kemikleri.....	56
Kostalar.....	56
Sternum	57
Torako-Lumbar Geçiş Bölgesi	57
Ligamentler:	57
Kaslar	58
1. Tabaka Kaslar:	58
2. Tabaka Kaslar	58
3. Tabaka Kaslar:	59
5. Tabaka Kaslar:	59
6. Tabaka Kaslar	61
Torakal Bölgenin Hareketleri	64
Flexiyon:.....	65
Ekstansiyon:.....	65
Lateral Flexiyon:.....	65
Rotasyon:.....	66
Torakal Bölgenin Fonksiyonel Hareket Analizi	66

Bölüm 4

Lumbar Omurga

Lumbar Bölgenin Kemik Yapıları	71
Vertebra'nın Gelişim Süreci.....	72
Lumbar Bölge Eklemleri	73
Faset Eklemler	73
Eklem Kapsülü.....	74
Lumbosakral Eklem	75
Lumbar Bölgenin Ligamentleri	76
Lumbar İntervertebral Diskler	78
Lumbar Bölge Fonksiyonel Yapısı ve Hareketleri	79
Gövdenin Normal Eklem Hareket Açıklığı	79
Segmental Hareket.....	79
Bağımlı-İkili Hareket (Lateral Flexiyon İle Birlikte Meydana Gelen Rotasyon) (Coupling Hareketi)	79
Faset Eklem ve Ağırlık Taşıma Özellikleri	79
Faset Eklem ve İntervertebral Diskin Fonksiyonel Etkileşimi	80

Sakral Bölge	81
Sakral Bölgenin Kemik Yapıları.....	81
Sakral Bölge Eklemleri	83
1) Sakroiliak Eklem	83
Sakral Bölgenin Fonksiyonel Yapısı ve Hareketleri	84
Koksigeal Bölge	85
Koksigeal Bölge Kemikleri	85
Lumbar Bölgeye Etkiyen Kaslar	86
Birinci Tabaka (En Yüzeysel Tabaka).....	87
Beşinci Tabaka	88
Altıncı Tabaka (En İç Tabaka)	89
Lumbar Omurganın Küçük Kasları.....	91
İliak Kaslar.....	91
Anter-lateral Abdominal Kaslar.....	94
Alt Ekstremitte Kasları.....	97
Solunum Kasları	100

Bölüm 5

Kas Enerji Teknikleri

1. Kas Enerji Teknikleri	105
Post-İzometrik Relaksasyon.....	105
Resiprokal İnhibisyon	105
Teknik Uygulama Prensipleri.....	105
Trapez Kas Spazmlarında (Refleks İnhibisyon).....	106
Sternokleidomastoideus Kası (Skm) Spazmlarında (Resiprokal İnhibisyon)	106
Oküloservikal Refleks İle Servikal Eklem Hareket Açıklığı (Eha) (Refleks İnhibisyon).....	107
T1-6 Vertebra Ekstansiyon-Sola Rotasyon Eha Kazandırma (Refleks İnhibisyon).....	107
T1-6 Vertebra Ekstansiyon-Sağa Rotasyon ve Sağa Lateral Fleksiyon Eha Kazandırma (Resiprokal İnhibisyon)	108
T5-12 Vertebra Sola Lateral Fleksiyon ve Sağa Rotasyon Eha Kazandırma (Refleks İnhibisyon).....	109
T2-6 Kosta Respiratuar Hareket Kazandırma	110
T7-10 Kosta Respiratuar Hareket Kazandırma	110
L2 Vertebra Sola Rotasyon Eha Kazandırma (Refleks İnhibisyon).....	111
L4 Vertebra Sola Rotasyon Eha Kazandırma (Refleks İnhibisyon).....	111

Bölüm 6

Myofasyal Gevşetme Teknikleri

Myofasyal Gevşetme Teknikleri	115
Myofasyal Gevşetme Teknikleri Prensipleri.....	115
Servikal Paravertebral Myofasyal Gevşetme	115
Torakal Bölge Myofasyal Gevşetme	116
Pektoral Bölge ve Torasik Kafes Myofasyal Gevşetme.....	116
Lumbosakral Bölge Myofasyal Gevşetme Tekniği	117

Bölüm 7

Yumuşak Doku Teknikleri

Yumuşak Doku Teknikleri.....	121
Teknik Uygulama Prensipleri.....	121
Servikal Bölge Bilateral Traksiyon Uygulaması.....	121
Servikal Paravertebral Gevşetme.....	122
Omuz Eklemi Sabit Servikal Bölge Ritmik Germe Uygulaması.....	122
Servikal Bölge Lateral Traksiyon Uygulaması.....	123
Torakal Bölge Yüzüstü Basınç Uygulaması.....	123
Torakal Bölge Yüzüstü Zıt Basınç Uygulaması.....	123
Trapez Kası İnhibitör Basınç Uygulaması.....	124
Torasik Bölge Lateral Fleksiyon Germesi.....	124
Torasik Bölge Ekstansiyon Germesi.....	125
Torakal Bölge Ekstansiyon Germesi.....	126
Lumbar Bölge Yüzüstü Basınç Uygulaması.....	126
Lumbar Bölge Yüzüstü Zıt Basınç Uygulaması-1.....	127
Lumbar Bölge Yüzüstü Zıt Basınç Uygulaması-2.....	127
Lumbar Bölge Makas Tekniği.....	128

Bölüm 8

Stabilizasyon Egzersizleri

Stabilizasyon Egzersizleri.....	131
Stabilite Kavramı.....	131
Postür ve Postural Kontrol.....	131
Postural Kontrol Sırasında Ağırlık Merkezinin Davranışı.....	131
Omurganın Postüral Stabilitesi.....	132
Nörolojik Kontrol ve Stabilizasyona Etkisi.....	132
İleri Besleme Kontrolü ve Spinal Stabilite.....	133
Stabilizasyon Eğitiminin Temelleri.....	133
Stabilizasyonu Etkileyen Kaslar.....	133
Global Kaslar.....	133
Segmental Kaslar.....	133
Kor Stabilizasyonu.....	133
Transversus Abdominis (Tra).....	133
Multifiduslar.....	134
Torakolumbar Fasya.....	134
Kuadratus Lumborum.....	134
Pelvik Taban Kasları.....	134
Solunumun Postür ve Stabilizasyon Üzerine Etkileri.....	134
Intra-abdominal Basınç ve Valsalva Manevrasının Stabilizasyon Üzerine Etkileri.....	135

Stabilizasyon Egzersiz Eğitimi.....	135
Stabilizasyon Egzersizleri Uygulama Prensipleri	135
1.Kinestetik Eğitim	135
2.Gövdenin Derin Segmental Kaslarının Aktivasyonu.....	136
3.Ekstremite Hareketleri	136
4.Kassal Endurans ve Kuvvetin Arttırılması.....	136
5.Alternatif İzometrik Kontraksiyonlar	136
6.Pertürbasyon Eğitimi.....	136
Derin Segmental Kasların Aktivasyonu ve Eğitimi.....	136
Stabilizasyon Eğitiminde Progresyon.....	137
Stabilizasyon Egzersiz Örnekleri	137
Dizin.....	145

